

הדין והדין

פסקי דין רבניים בנושאי משפחה

The Law and Its Decisor
Rabbinical Court Decisions in Family Matters

גיליון מס' 8 אדר א' תשס"ה, פברואר 2005

מערכת הדין והדין

יו"ר מערכת: ד"ר רות הלפרין-קדרי, עו"ד סוזן ווייס
עורך ראשי: ד"ר עמיחי רדזינר
עורכת: עו"ד בת-שבע שרמן
חברי המערכת: עו"ד רוברט ליכט-פטרן, עו"ד עדי שניט
מנהלת הפקה: עו"ד עטרה קניגסברג
רכות הפצה: קרנית אקריש
רכות המערכת: שירן סופר
עיצוב וביצוע גרפי: הסטודיו של מיכל

כתובת המערכת:

המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן
הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן 52900
טל. 03-5318895, פקס. 03-7360499
E-mail: rackmanc@mail.biu.ac.il

סימני הבאת פסקי דין:

פסק דין מלא:

תקציר:

פסק הדין בחלקו:

ראשי תיבות:

לכו"ע - לכולי עלמא	בזה"ז - בזמן הזה
לפי"ז - לפי זה	בע"כ - בעל כורחו/ה
עו"ס - עובדת סוציאלית	ג"פ - גט פיטורין
פו"ר - פריה ורביה	דמו"י - דת משה וישראל
פרש"י - פירוש רש"י	דר"ת - דרבנינו תם
צ"ב - צאן ברזל	זמ"ז - זה מזו
שאל"כ - שאם לא כן	חדר"ג - חרם דרבנינו גרשום
שכ"ו - שאר כסות ועונה	טו"ר - טוען/ת רבני/ת
של"ב - שלום בית	טו"מ - טענות ומענות
	כ"ש - כל שכך

אין במובא כאן משום תחליף לייעוץ משפטי

כל הזכויות שמורות
ISSN 1565-4176

תוכן העניינים

- 3 עילות גירושין _____
5 תנאים למתן הגט _____
7 רכוש _____
8 בטלות קידושין _____
9 כללי _____

דבר המערכת

לאחרונה חלו שתי התפתחויות מעניינות ביחסים שבין בתי הדין ובתי המשפט. בראשונה מנע בית המשפט העליון את נסיונו של בית הדין להפעיל את סמכותו על יהודים שאינם אזרחי ישראל וזאת כדי לשחרר אשה מעגינותה רבת השנים (בג"ץ 6571/04). את פסק הדין הרבני ניתן לקרוא באתר בתי הדין הרבניים: <http://www.rbc.gov.il/judgements/docs/36.doc>. במקרה דומה קבע בית הדין כי יש לו סמכות לדון במקרה של סרבן גט אזרחי ישראל אשר אשתו אינה אזרחית ישראל. גם במקרה זה עתר הבעל לבג"ץ. כאן נדחתה עתירתו מסיבה טכנית, אולם ביהמ"ש מגלה הזדהות עם שאיפתו של ביה"ד להעניק סעד לאשה. (בג"ץ 8543/04). פסק הדין הרבני: <http://www.rbc.gov.il/judgements/docs/38.doc>. ההתפתחות השניה היא קביעתו התקדימית של בית המשפט לענייני משפחה בירושלים לפיה יש לחייב בעל סרבן גט, אשר גרם לסחבת ארוכה ביותר בדיונים על דבר חיובו בגט, בתשלום פיצויים נזיקיים ועונשיים לאשתו (תמ"ש (י-ם) 19270/03 מיום 21.12.04). לענין זה ראו ההערה שבסוף דעה א' בפס"ד מס' 3 בגיליון זה. בגליון זה מביאים גם אנו פסק דין, אשר עוסק בהיבט נוסף של היחסים המורכבים שבין בתי הדין ומערכת המשפט של מדינת ישראל. בפסק דין מס' 5 עוסק בית הדין בפרשנות ויישום סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון. דרכו של בית הדין מעוררת מספר שאלות ובראשן השאלה האם ניתן להשתמש בסעיף זה בכדי לשלול מאשה זכויות קנייניות השייכות לה, כגון בדירה הרשומה על שמה. פסק דין חשוב נוסף שאנו מביאים כאן (מס' 6) עוסק בדרך בה הלך בית הדין כדי להתיר אשה מעגינותה בנסיבות קשות ביותר. כתמיד, נשמח לקבל תגובות והערות וכן פסקי דין נוספים.

בברכה,
ד"ר עמיחי רדזינר
עורך ראשי

עילות אירוסין

1. זכות האשה לכתובה ופיצויים במקרה בו היא חייבת להתגרש בשל מחלה קשה וארוכה, בשל חוסר יכולתה ללדת ובשל מאיסותה על הבעל.

בית הדין הרבני האזורי אשדוד:

הרב יקותיאל כהן – אב"ד
הרב מרדכי בר אור – דיין
הרב מיכאל צדוק – דיין

העובדות:

כשלוש שנים קודם לפסה"ד עברה האשה אירוע מוחי. כתוצאה ממנו נפגע תפקודה המנטלי והפיזי של האשה באופן חמור והיא מוכרת כנכה 100%. הבעל תבע גירושין בעילות שונות, שחלקן נגרמו כתוצאה ממחלתה: לדבריו, היא אינה ראויה לחיי אישות ואינה יכולה ללדת, בעוד שהוא מחויב בפריה ורביה, וכן טען שהיא חולה במחלת הנפילה ויש לה מומים רבים והוא מואס בה. נוסף לכך, טען כי האשה מורדת בשל חוסר נכונותה לחיות עמו במקום פרנסתו. לטענתו, הם עמדו להתגרש והדבר התעכב בשל מצב האשה. מנגד, בקשה האשה שלום בית. לעניין טענות הבעל השיבה האשה כי הבעל הוסט ע"י בני משפחתו, וטענה שיש לו בעיות פוריות ושלא הוכח שהיא חולה במחלת הנפילה. הבעל הוכיח ע"י אישור רפואי שהוא יכול להביא ילדים לעולם.

נפסק:

הרב בר אור:

מביא מחלוקת הפוסקים האם ניתן לגרש אשה בעל-כורחה אם חולה בחולי ארוך: יש הסוברים שאם חולה בחולי ארוך יכול לגרשה בעל כורחה: דעת הרמב"ם (הל' אישות י"ד, י"ז המוסיף שאין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ), שו"ע (אה"ע עט, ג), הרא"ש, ב"ש, ח"מ, אבני מילואים וכנסת הגדולה. ויש הסוברים שאם חולה על ערש

דווי אינו יכול לגרשה בע"כ: דעת הרשב"א והראב"ד. ויש הסוברים שבזמן הזה כשיש חדר"ג אינו יכול לגרשה בע"כ: דעת הב"ח, מהרש"ל, ישועות יעקב, בית מאיר (בדעת הרמב"ם).

הרב ממשיך ודן בשאלה האם ניתן לגרש אשה בע"כ בשל חיוב הבעל במצוות פו"ר, אחרי חדר"ג (אשר אסר על נישואין עם אשה שניה, ולגרש אשה בע"כ) בבעל אשכנזי: רמ"א (אה"ע א, י) מביא מחלוקת ראשונים בעניין. והפוסקים לכוף:

הבית-שמואל (אה"ע א, ס"ק ז ובס"י קנ"ד, ס"ק לה) שמביא המרדכי המציין שמסתפק אם בזה"ז יכול לגרשה בע"כ ומסקנתו שכן. והב"י (ס' יד) והרא"ם והמבי"ט, המביאים הרשב"א שהחרם תם בסוף המאה

החמישית והיום נאסר מטעם מנהג. ומנגד החולקים: המהרשד"ם (חלק ב, ק"ב) בשם הרב החסיד מהר"י אשכנזי והביא רבים וגדולים שהיו אוסרים מטעם חדר"ג. ומביא מחלוקת בהבנת דברי המהר"י מינץ: שהמרשד"ם מבין בדבריו לאסור גירושי עקרה בעל כרחו והונדע ביהודה (ס' ק"כ)

מביא השב יעקב, הכנסת הגדולה והראנ"ח שהבינו בדבריו שיותר לגרשה בע"כ. האם כאשר האשה אינה עקרה אלא שההריון מהווה עבורה סיכון בריאותי, כבמקרה זה, יכולים לחייבה לקבל גט? הרב קובע שחשש סכנה מהווה סיבה ו- "חמרתא סכנתא". כפי שפסקו האחרונים במחלוקת הרא"ש והמרדכי בעניין חולה במחלת הנפילה. וכפי שנפסק לעניין מוכה שחין, שאפילו אם האשה רוצה להשאיר נשואה לו כופין אותה להתגרש משום שזה עלול להיות מסוכן לבריאותו, כפי שפסק

המהר"ט (ח"ב ס' י"ד). ומסקנת הרב היא שניתן לחייב את האשה לקבל גט בטענת הבעל לעניין רצונו לקיים מצוות פו"ר. האם מחלת הנפילה מהווה סיבה לחיוב בגט?

הבסיס לדיון הם דברי הרא"ש בתשובותיו, המובאים בשו"ע (אה"ע קיז, יא), הפוסק כי אם האשה נכפית [=חולה באפילפסיה, מחלת הנפילה] כופים את האשה לקבל גט ואם מסרבת יכול הבעל למנוע ממנה את חיוביו כלפיה: שאר, כסות ועונה [להלן: שכ"ו].

החלקת-מחוקק (ס"ק כ) מבין בדבריו שלאחר חדר"ג לא כופין את האשה החולה במחלת הנפילה לקבל גט, אך אין כופים את הבעל לתת לה שכ"ו. לעומתו הבית-שמואל (ס"ק כב) הבין שאין בכונתו לגרום לכך שתועדף האשה על האיש, ולכן כשם שכופים על בעל נכפה להתגרש כך יכפו אשה נכפית להתגרש, אפילו כפיה

בשוטים. הב"ש מציין שאף שבעניין בעל חולה (נכפה) מביא הרמ"א (אה"ע קנ"ד) מחלוקת האם כופים אותו להתגרש, הרי שהמחלוקת אינה קיימת כאשר מדובר באשה חולה (נכפית). שכן בבעל חולה יתכן לומר "איתתא בכל דהו ניחא ליה" [אשה בכל אחד נוח לה] ויש מקום לסברא שהיא מוחלת על המום. אבל אשה החולה במחלת הנפילה הרי זה מום לכו"ע. ר' עקיבא איגר מביא בשם הבשמים רא"ש (ספר המיוחס לרא"ש) שהדין הוא שלא מגרשים את האשה בע"כ אך כופים אותה עד שתאמר "רוצה אני". וכן בנודע ביהודה (ס' ק"ד)

נפסק שלא מגרשים האשה בע"כ אך ניתן לכוף אותה אפילו בשוטים ואם בכל-זאת תמאן ניתן למנוע ממנה שכ"ו.

לסיכום: לדעת הב"ש, המהר"ם מלובלין, רע"א והונדע ביהודה שניתן לכפות עליה גט עד שתאמר: "רוצה אני". ומנגד דעת הח"מ שלא ניתן לכפות עליה רק יכול למנוע ממנה שכ"ו.

לעניין השאלה האם יש לחלק בין מקרה בו מום שהיה באשה לפני הנישואין לבין מום שנוצר אחריהם ('נולד תחת הבעל'): בספר חזה התנופה נקבע הדין שאם נולד המום תחתיו (או שמחל על המום) אינו יכול לגרשה בע"כ. אך השו"ע והב"ש לא עשו חילוק זה. והחיים והשלום (ח"ב, ס' ק"ט) פוסק שאין לחלק, שכן כל הסיבה שכופים היא משום שאינו יכול לסבול המום וישנו חשש סכנה ואין בזה חלוקה בין לפני הנישואין לבין אחריהם. וכן הבשמים ראש (קס"ח) לא חילק. לכן למסקנה כופין על אשה נכפית להתגרש גם אם המום ארע לאחר הנישואין.

הרב דן האם יש לכוף אשה זו להתגרש מדין "נכפית"? ומשיב בשלילה. לאשה היו רק שני התקפים, ואמנם הכנה"ג מביא את המהר"ש (ס' לג) המבין שדברי הבשמים רא"ש הנ"ל נאמרו בסתמא, ולכן ניתן לכוף נכפית לגירושין גם אם חולה לזמן קצוב.

וכך גם בדברי הח"מ והב"ש (ק"ז, סע' יב) הכופים לגרש גם אם היה לה רק התקף אחד בילדותה. אך הרשב"א המובא בב"י (ס' ק"ט) ובח"מ (שם ס"ק טו) פוסק שאין למקום לחשוש אם היו לה רק שני התקפים, ואין לכוף. כמו כן, יש להוסיף שהסיבה של אותם פוסקים שהורו לכוף לגרש במחלת הנפילה היא קיומו של חשש סכנה. אך כבר החתם סופר (ס' קט"ז) מציין שרופאי זמננו גילו שאין זה חולי מדבק כלל ולכן לא ראוי לכוף בעל נכפה לגרש. הישכיל עבדי (ו, ס' קג) מחיל דין החת"ס גם באשה נכפית, שגם אותה לא כופים.

האם מצבה של האשה הנו בגדר מום גדול? התשובה שלילית. בשו"ע (אה"ע קנ"ד, ד) מובאת מחלוקת בעניין מומי הבעל שנולדו לאחר שנישא. הוא פוסק שלא כופים להוציא אך הרמ"א שם מביא דעה לפיה אם זהו מום גדול: סומא בשתי עיניו או נכרתו שתי רגליו, כן כופים, שזהו "כעבר ובטל מן העולם". במקרה זה דאי שלמרות מגבלותיה אין לאשה זו מעמד של "עבר ובטל מן העולם" ולכן טענת הבעל לכופ האשה להתגרש מסיבה זו נדחית.

טענת הבעל שבשל האירועים המוחיים האשה אינה ראויה לחיי אישות נדחתה בהעדר ראיות מספיקות. באם היה הבעל מוכיח שלאשה בעיות במחזור, וכתוצאה מכך הוא אינו יכול לחיות עמה חיי אישות, היתה בכך עילה לחייב את האשה בגט. לעניין טענת הבעל שהאשה מאוסה עליו בשל בעיותיה הרפואיות וההתנהגותיות: ישנה מחלוקת הפוסקים האם יכול לגרש בעל כרחא את אשתו המאוסה כאשר יש לו טענות מבוררות, אך לכו"ע פטור מעונה ויש הפוטרם גם ממזונותיה. המהר"ם מלובלין (סי' א) מביא דברי מהר"ק (שורש קז) כי בשל חדר"ג לא יוכל להוציא בע"כ אך אין הוא מחויב להיות עמה כל חייו. וכן מובא באוצר הפוסקים (סי' א) בשם הצמח צדק, אשר אף מוסיף שאם מצטרף לכך העדר קיום מצות פו"ר ניתן להתיר ע"פ מאה רבנים. מנגד, בכנה"ג (אות לג) מועלה החשש שכל מורד יטען "מאוסה עלי" בכדי להתגבר על חדר"ג ובספר דברי אליהו הבין שאם נותן טעם לדבריו נאמן. במחצית השקל מתיר לכופה להתגרש בחולי ארוך כי זה כמו הטוען מאוסה בעיניו באמתלא מבוררת. והפתחי תשובה (עז, ס"ק ב) מביא ישועות יעקב הפוסק שבמאוסה עליו באמתלא מבוררת לא כופים אך הוא פטור ממזונותיה. וכן נפסק בפד"ר (חלק ה, עמ' 294: הרבנים עדס, אלישיב וזולטי) שאין במאוסה עלי יסוד לחייב בגט אך בטענה מבוררת הבעל פטור ממזונותיה. המסקנה היא שמסיבה זו בלבד אין לחייבה לקבל גט, אבל אם יש סיבות נוספות ניתן לצרף גם סיבה זו.

לסיכום: האשה חייבת לקבל גט ובמידה ותסרב ידון ביה"ד במתן היתר לבעל לשאת אשה שניה. זאת בשל החולי הארוך שלפי רוב הפוסקים מאפשר לגרשה בע"כ. ובאוצר פוסקים (סי' א, עג, ו) מובא הרב מגן האלף, המסביר דברי המהרש"ל שאף שהוא אוסר לגרש בע"כ, הוא מתיר לישא אשה אחרת משום האיסור לשאת שתי נשים קל מהאיסור לגרשה בע"כ. יש להוסיף את העובדה שהבעל רוצה לקיים פו"ר ושהאשה

מאוסה עליו בטענה מבוררת.

למרות חיוב האשה בגירושין, ביה"ד לא יכול להתעלם מכך שהאשה חלתה לאחר נישואיהם ו"נסתחפה שדהו". וכן שהרמב"ם כתב שאין להוציא "מפני דרך ארץ". מבחינה מוסרית על הבעל לפצות את אשתו בנוסף לתשלום הכתובה. ובספר שם אריה פסק שאשה שנתעוורה בשתי עיניה, אכזריות היא שיוכל לגרשה ואין לביה"ד לתת יד לבעל המתנהג באכזריות. ובתי הדין (פד"ר י"ב, עמ' 124 ו-ח', עמ' 39) כשחייבו אשה להתגרש כאשר היתה חולה ולא יכלה להביא ילדים לעולם ובעלה חפץ לקיים מצוות בפו"ר, חייבו הבעל לשלם פיצויים בנוסף לכתובה.

הרב צדוק:

מוסיף על דברי הרב בר-אור, כי כאשר יש בקיום פו"ר חשש סכנה לאשה יש בכך עילת גירושין עצמאית. בפד"ר (ז', 160) פסקו שאמנם בכל אשה ישנה סכנה בלידה אך ישנו דין שונה כאשר נוסף לסכנה הרגילה ישנה לאשה מחלה המסכנת אותה עוד יותר ומתירים לכופ גם אם טרם עברו 10 שנים, זאת ע"פ שו"ת נודע ביהודה (סי' ו) ובשדי חמד (מע' אישות, סי' כ אות א', ב'). וראיה למקרה בספק דומה יש משו"ת עין יצחק (ח"ב, סי' לה). ויסוד החילוק בין סכנה רגילה לסכנה מיוחדת מובא בשו"ת צמח צדק, חאה"ע, פט.

לעניין מאיסות מציון הרב, כי הכנה"ג (ע"ז, ס"ק י"ט) מציון כי אין צורך לומר "מאוס עלי" אלא כל טענה שאינה רוצה אותה די בה, לכן, אין כל משמעות לעובדה שהביטוי "מאוסה" לא הושמע בכל הדיונים ובפרוטוקולים, אלא רק נכתב ע"י ב"כ הבעל בסיכומיה. טענת הבעל היא באמתלא מבוררת. ולכן אף שלדעת המהר"ק (קז) לא ניתן לחייבה בגט, הרי שעפ"י הצמח צדק (סי' קל"ב) כשמצטרף לכך רצונו לקיים פו"ר כבמקרה זה, נראה להתיר לו לשאת אשה על אשתו.

לעניין חיוב הבעל בפיצויים בנוסף לכתובה, חולק הרב על הרב בר-אור. לדבריו, יש להבחין בין מקרה למקרה. החיוב בפיצויים הוא מדברי הרמב"ם (פי"ד אישות, הי"ז): "ואין לעשות כן מפני דרך ארץ", וכן נפסק בטו"ר ובשו"ע (אה"ע, עט). מקור דברי הרמב"ם בספרי בדברים ("ושלחתה"), לעניין יפת תואר - אשה הנשבת במלחמה, שאם היתה חולה ימתין עד שתבריא ומדין קל וחומר ראוי להמתין בבנות ישראל. והראב"ד מחלק בין חולי ארוך לבין חולי קצר. והמשנה למלך והב"ח חולקים האם הרמב"ם מחלק

בין חולי ארוך לקצר. אך, לדעת שניהם אין ראוי לעשות זאת מפני דרך ארץ. ובשו"ת שם אריה (סי' קי) מציון האכזריות שבדבר. ובפרוש "העמק דבר" על הפסוק בדברים לב, לג.

"ואמנם כאשר אשה תלויה בבעלה וסמוכה על שולחנו ואין לה עוזר ומושיע מלבדו הרי כאשר פגעה בה יד' ה' ובעלה מפנה לה עורף ורוצה לגרשה ולהיפטר ממעמסה, הרי זה אכזר, שלא די שלא מסייע לה אלא זורק אבן אחר הנופל באין לה עזרה ותמיכה והרי היא למשיסה וע"כ אמר הרמב"ם דאין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ. לא כן במקרה דידן שהאשה סמוכה על שולחן אביה וכן סמוכה על שולחן מלכים - הביטוח הלאומי - שמדינא דמלכותא מקבלת קיצבה קבועה ובטוחה בת כ- 4,000 ש"ח חודש בחודשו הנה לכן אין לומר כאן שיש אכזריות בדבר". ואכן בפד"ר (ח, 46) דעת המיעוט למדה מרמב"ם זה שסכום הפיצוי הוא סכום שנועד להתקיים ממנו.

ולעניין הראיה מפד"ר (י"ב, 124): במקרה ההוא ניתן הפיצוי משום שהאשה האשימה את בעלה במחלתה, וכן היה חשש שתישאר ללא קורת גג. וכאן אין היא מאשימה את בעלה במחלתה ועוד קודם למחלתה שבה לבית אביה כמה פעמים, והוכחה יש בכך שתמיד היה לה מקום בבית אביה. ובפד"ר (י"ג, 292) מתייחסים הדיינים למקרה בו ע"י מחלתה מנוע הבעל מלקיים פו"ר, וקובעים שדברי השו"ע המביא דברי הרמב"ם לעניין "דרך ארץ" אינם אלא במקום שלא קיבלו על עצמם דין חדר"ג ויכול לישא אשה אחרת. וכן לא פסקו שם פיצויים. ועיין גם בפד"ר (טו, 216). ולכן במקרה זה בו הבעל חסר אמצעים ואף כתובתה היא עול כבד עליו, אין לחייב את הבעל בפיצוי בנוסף לכתובה והאשה חייבת לקבל את גטה מבעלה בכפוף לקבלת כתובתה ובאם האשה תסרב להתגרש ידון ביה"ד במתן היתר נישואין לבעל.

הרב כהן:

מצטרף עקרונית לרבנים בר-אור וצדוק לחיוב האשה בגט. ומצטרף לעמדת הרב צדוק שלא לחייב בפיצויים, ומוסיף [ו]בנוסף לנימוקיו, הרי כאן באשדוד בו אני יושב כ- 15 שנה מעולם לא נהגו בחיוב בפיצוי והעיר אשדוד היא עיר חדשה שבאו אליה מכל פזורות ישראל ולא קיבלו על עצמם מנהג חיוב פיצוי יתר על הכתובה ותוספת כתובה". ולעניין החיוב בגט מוסיף שבשל העדר זיכרונה, שאינה זוכרת את שאירע אף בתוך 5 דקות, הרי שאינה יכולה

תנאים למתן הט

3. התניית מתן גט בחלוקת רכוש שתעשה באופן בלתי סביר; טענת 'מקח טעות' כאשר הבעל חולה נפש; קידושין של גבר שלא טבל לשם גיור.

בית הדין הרבני האזורי ירושלים:

הרב חיים ש. רוזנטל - אב"ד
הרב סעדיה שרעבי - דיין
הרב יוסף הייזלר - דיין

העובדות:

בני הזוג עולים חדשים מאתיופיה מעדת "ביתא-ישראל", אשר נישאו בארץ בשנת 1986. לבני הזוג שני ילדים, אחד מהם אוטיסט. כשמונה שנים קודם לפסה"ד עבר הבעל משבר נפשי והוא מאושפז לעיתים ונמצא במעקב צמוד במרכז לבריאות הנפש. לבני הזוג דירה שנקנתה בתנאים מיוחדים לעולי העדה האתיופית כ"הלוואה עומדת" ולאחר 15 שנה ההלוואה הופכת למענק. אם תמכר הדירה תוך 15 שנה יאבדו בני הזוג את המענק ששוויו למעלה מ-90% מהדירה. כל פתרון "יצירתי" שהעלה ביה"ד לפתור בעיית הדירה נדחה ע"י הבעל אשר מתעקש למכור הדירה ולחלקה בעין. לכן מתנגדת האשה.

הבעל מסכים לגירושין ומתנה זאת במימוש חלקו בדירה, ומנגד האשה מתנגדת למכירת הדירה ודורשת לחייב הבעל בגירושין ולהעביר את הדירה לבעלותה או לפחות למגוריה עם הילדים. ב"כ האשה תבעה להתיר את האשה ללא גט ולחלופין לכפות את הבעל לגרש האשה עקב "מקח טעות" בשל מחלתו וכן עלתה טענה כי הבעל לא טבל לשם גירות.

נפסק:

יש לחייב את הבעל בגט מהסיבות הבאות ראשית, מדובר בנישואין שנעשו שלא כהוגן. הם לא נרשמו לנישואין ונישאו על תנאי שרשאי הבעל לשאת כדין אשה אחרת. זאת למרות שהבעל ידע שאין אשה שמוכנה כיום לחיות עם צרה. מצב כזה ראוי לשם 'קדושין ברמאות'.

כבר פסק הרא"ש וכן הרמ"א באהע"ז ע"ז ג', שבמקרה בו יש צירוף של 'קידשה ברמאות' וטענת 'מאיס עלי' אף ניתן לכפותו לגרש, וזה לכאורה המקרה דנן.

אלא שנחלקו אחרונים בשאלה האם דינו של הרא"ש אמור אף בנושאה. יש הסוברים (ההפלאה) שהמדובר הוא רק על הקידושין ויש הסוברים (בית שמואל) שגם על הנישואין. בשו"ת מהרש"ל סי' כח פסק שדין הרא"ש חל גם במקרה שבו נתקדשה מרצון, אלא שהקידושין היו ללא שידוכין ולכן היו בניגוד לתקנה.

"בנידון שלפנינו כשהרמאות נמשכה גם בתוך הנישואין וכל הזמן דחה הבעל את הרישום, וכאשר נרשמו הם היו פרודים, יותר נראה שהכל יודו שדין [זה] קיים גם בנושאה".

מעבר לכך, יש לחייב בגט משום שהבעל הודה שהכה את אשתו. הנסיבות מלמדות שלא סביר שהיה זה לשם הגנה עצמית. יתר על כן, האשה עברה לטענתה שיקום נפשי בשל מה שעשה לה בעלה וטענה זו לא הוכחה. אם כך, הרי שיש כאן סיכון עבודה לחיות עם בעל זה, וכאן יש לפסוק כמו בהלכות שבת בהן מחללים שבת עבור ספק סכנת נפשות.

"לסיכום: אנו מחייבים את הבעל לתת גט לאשתו מנימוקים דלהלן: 'מאוס עלי', קידושין שלא כהוגן, בעל מכה, סכנה נפשית חמורה לאשה".

תיק מס': 032313884-21-1

ניתן ביום ג' טבת תשס"ד (28.12.03).
הופיעו: עו"ד דוד פולק (לאשה)

פסק דין זה רלוונטי גם למדור תנאים למתן הגט.

למדור זה ראו גם פסק דיין 5

לשלוט על האיסורים החמורים של נידה. ומצבה קשה מעיוורת שיכולה להיעזר בחברותיה, ולכן אסור לגור עמה וראה גמרא (מס' סוטה, ז ע"א) וברש"י (שם, ד"ה "שכן יש לה היתר").

תיק מס' 031923642-21-1

ניתן ביום ז' אב תשס"ג (5.8.03)

הופיעו: עו"ד מלי רזיאל (לאשה);

עו"ד גיתית נחליאל (לבעל).

2. חיוב בעל בגט בשל קידושין שלא נערכו על פי הדין ובשל אלימות פיזית ונפשית קשה כלפי האשה. ההתעללות הנפשית כללה בקשה מהאשה למצוא עבורו אשה אחרת.

בית הדין הרבני האזורי אריאל:

הרב חיים שלמה שאנן - אב"ד
הרב מיכאל עמוס - דיין
הרב מאיר פרימן - דיין

העובדות:

בני הזוג נישאו בשנת תשנ"ח בטקס פרטי ורק מספר חודשים לפני פסה"ד נרשמו לנישואין ברבנות. יש להם ארבעה ילדים. האשה העלתה מספר טענות חמורות כנגד הבעל: לדבריה, כבר בעת הנישואין ביקש ממנה למצוא לו אשה אחרת; הילד האחרון נולד כתוצאה מיחסים בכפיה בעת נידתה; הם פרודים כבר שנה וחצי; הבעל היכה אותה ולכן גם הוצא נגדו צו הרחקה מהיישוב בו היא מתגוררת; היא נאלצה לעבור טיפול נפשי בשל מה שעברה. נגד טענות אלה ענה הבעל שהוא מוכן לתת גט תמורת חצי מליון דולר; הכחיש את טענת האונס; הכחיש שידע שהיא נידה בעת קיום היחסים המדוברים; אמר שהוא אכן התנה עמה שתעזור לו למצוא אשה אחרת אך היא שתפה פעולה והכירה לו מספר נשים; הוא ואשתו חיים בנפרד רק שנה; הכאת אשתו היתה לשם הגנה עצמית.

לטענתו, אכן הכיר מספר נשים אך למעשה לא קיים יחסים עמן, כולל עם החברה שאכן הודה שהיתה לו.

ביה"ד הציע פס"ד המחייב במזונות בסך 3,500 ש"ח והבעל סירב. בנוסף לכך תבע פיצוי תמורת הגט ובשל העובדה שנאסר עליו להכנס ליישוב וכן דרש שהאשה תסגור את כל התיקים נגדו בביהמ"ש.

ביה"ד גם כן אינו חושב שפתרון חלוקת הדירה בעין תהיה פתרון טוב, ו"נראה לביה"ד שעקב "מגבלותיו" של הבעל בהבנת הדברים לא יהיה זה מן הצדק לעזור לבעל "המוגבל" לזרוק כספו ל"ים". בהעדר הסכמה ביה"ד נזק לפסוק בתביעת האשה לחייב את הבעל בגירושין". ביה"ד דוחה את עילת מקח טעות, שכן לא מצא רמז בתיק ובסיכומים הרפואיים שהבעל סבל מבעיות נפשיות עוד קודם לחתונה או שאושפז בגינם קודם לחתונה. "מקח טעות עד כמה שהמושג מובן למשתמש בו, אומר שהמקח-הנישואין בטעות!", וכאן ישנה "חזקת הגוף" שהמחלה נוצרה לאחר הנישואין. לעניין הטענה שהבעל לא טבל לשם גירות שעלתה מחקירת ביה"ד, הרי שיש לברר עם הרבנות הראשית האם דרישתם מהעולים מביתא ישראל לטבול משמעותה שללא טבילה קידושיהם אינם קידושין. את הקידושין ערך רב עיר חשוב, ולכן נראה שאין לבטל הקידושין עקב הטענה שלא טבלו לשם יהדות.

אין מקום לחיוב בגט. הבעל אינו סרבן גט אלא שיש ויכוח סביב שאלת חלוקת הדירה. לא ניתן למכור את הדירה ועל כן הציע ביה"ד שהאשה תשלם מחצית משווי שכר הדירה עד למכירתה כשיגיע הבן הקטין לגיל 18.

תיק מס' 011926961-21-1
ניתן ביום י"ב אדר ב תשס"ג (16.3.03)
הופיעו: טר"ד שרה מרקוביץ, "יד לאשה" (לאשה),
ער"ד רון וינטווק (לבעל).

פסק דין זה רלוונטי גם למדור רכוש ולמדור בטלות קידושין.

4. מה דין גט שניתן בתנאי; האם ניתן לחייב בגט בעל המתנה את נתנתו בקיום תנאים.

בית הדין הרבני האזורי ירושלים:

הרב יששכר דב הגר - אב"ד
הרב בנימין לוי - דיין
הרב מרדכי טולידאנו - דיין

העובדות:

בני הזוג נישאו 5 שנים קודם לפסק הדין ולהם שני בנים, בני 4 ו-3. בשל אלימות הבעל, האשה עזבה את הבית בעת שהיה הבן הקטן בן שבועיים והגדול בן שנה, ונגד הבעל הוגש כתב אישום. לעניין הסדרי ראיית הילדים קבע ביהמ"ש לענייני משפחה, כי הסדרי הראיה יעשו בפיקוח פקידת סעד בלבד. שנה וחצי קודם לפסה"ד הופנו בני הזוג ליועץ המשפטי של ביה"ד, לצורך ניסוח הסכם גירושין. ההסכם המוצע כלל גם את דרישת הבעל לקבלת הילדים לביקור ללא פקוח פקידת סעד. האשה באמצעות באת כוחה סירבה להצעה זו. חודשיים קודם לפסה"ד הגיש הבעל בקשה דחופה לסידור גט, במועד סידור הגט במהלך הטקס תוך כדי אמירת "הרי זה גיטך והרי את מותרת בו לכל אדם" הוסיף הבעל "בתנאי" והגיש נייר ובו רשימת תנאים.

במהלך הדיונים שהתקיימו בתביעת האישה לחייב ואף לכוף את הבעל לפטרה בג"פ נגולה בפנינו יריעה רבת יסורים ורצופה התעללות ואלימות קשה - בעיקר נפשית - מצד הנתבע כלפי התובעת וילדיה. ואכן כבר מראשית הדיונים בנדון הגיע ביה"ד למסקנה נחרצת שעליהם להפרד זמ"ז בג"פ כדמו"י. מה גם שהבעל בעצמו הסכים וחפץ בגט, אולם הציב מספר תנאים מצידו למתן הגט, ביה"ד לאחר בדיקה מצא כי התנאים הינם סבירים בהחלט ולא חריגים, ואין לדחותם כלאחר יד.

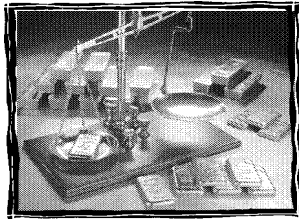
עקב כך היינו מנועים מלהוציא פס"ד חותך וברור לחיובו ולכפייתו במתן גט, וזאת לאור דברי המהרש"ם ז"ל בתשובותיו לפיהם גם במקרים חמורים בהם ברור לכל הדיעות שיש לכוף את הבעל ליתן גט לאישתו, הרי אם הבעל מוכן ליתן הגט ומסכים לכך אלא שדורש תנאים מסויימים שמעיקר הדין זכאי להם ואין מקום לשלול אותם ממנו, אזי אין כופים אותו ליתן גט. תצויין גם התרשמותנו מהצהרותיו ודבריו ומאישיותו של הבעל בה מצאנו קיום של מוזרות ותמהוניות, מהם התרשמנו כי להשיג גט ממנו בדרך של פס"ד ונקיטת הליכים גם אם נראית דרך קצרה אינה כי אם דרך ארוכה והגט עלול היה להתעכב, כבמקרים דומים אחרים ח"ו, ויש לחתור לסידור גט בדרך של הסכם שניתן היה להשיג כאמור.

אי לזאת הפנינו את בני הזוג ליוהמ"פ לבתי הדין שבדק והעלה הצעת פשרה הוגנת וסבירה במגמה להגיע להסכם גירושין וסידור גט. למרבה הצער ב"כ האישה היא שסירבה לקבל את ההצעה ובעקבות כך את הגט, ואילו הבעל הסכים. למרות האמור לא מצאנו לנכון ליתן החלטה לדחיית תביעת האישה, בכדי לא להנציח את מצב העיגון בו שרויה ומתוך תקווה שאולי בכל זאת נצליח לשכנע את באת כוחה להסכים לנאמר. בעקבות האמור ניהל הנתבע מלחמת חורמה חסרת רסן נגד ביה"ד ודייניו. נוסף:

צר לנו לקבוע כי "יד לאשה" בייצוגה את האישה בפני ביה"ד לא שמה לנגד עיניה את הענין המסוים הזועק של האישה להשיג גט מבעלה, והעדיפה מאבק שבו ועל ידו הוחמץ הפתרון הפשוט והמידי לקבלת גט כדת וכדין, ובכך לא שמשה ב"כ "יד לאישה", וחבל.

דעה ב':

אין לחייב את הבעל לתת לאשתו גט, וכיון שאינו בריא ומקבל קצבת נכות, אינו מחויב במזונות הילדים ואף אי אפשר לגבותם מן הדירה של הבעל. יש לקבל את הצעת האשה לשלם לבעל מחצית משכר הדירה עבור המגורים בה. הדירה תמכר רק לאחר שייגיע הבן הקטן לגיל 18 ואז תחולק בשווה בין בני הזוג.

פ / כ / ת

5. דיון בהפעלת סעיף 8 לחוק יחסי ממון לחלוקה לא שוויונית של הרכוש בין בני זוג לאור בגידת האשה; שלילת בעלות האשה מכוח סעיף 8 ולא רק מניעת זכיית האשה בחלק מרכושו של הבעל.

בית הדין הרבני האזורי פתח תקוה:

הרב שמואל פופוביץ - אב"ד

הרב משה אוהנונה - דיין

הרב דוד מלכא - דיין

העובדות:

בני זוג שהיו נשואים משך ארבע וחצי שנים התגרשו בבית הדין הרבני לפני כשנה. במסגרת תביעת גירושין של הבעל נגד האשה, בה טען כי האשה זינתה תחתיו, נכרך לתביעתו עניין חלוקת הרכוש. האשה הסכימה להתגרש בתנאי שיהיה הסכם הוגן בעניין הרכוש, אף שהכחישה את הטענות כאילו זינתה תחתיו. לאחר הגט לא הגיעו בני הזוג להסכם בעניין הרכוש ועל כן בית הדין הרבני התבקש לפסוק בעניין הגירושין, כאשר בני הזוג הסכימו ביניהם מראש ב"קנין אגב סודר" כי בית הדין הרבני יפסוק בעניין לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג. עיקר המחלוקת בין בני הזוג היתה לגבי דירת המגורים שנרכשה על ידי שניהם בחלקים שווים (כאשר הזכויות טרם נרשמו בלשכת רישום המקרקעין - נרשמה רק הערת אזהרה לטובתם) אשר מחציתה (100,000 דולר) מומנה על ידי אבי הבעל (65,000 דולר) ועל ידי רכוש של הבעל מלפני הנישואין (35,000 דולר) והמחצית השנייה על ידי משכנתא שנטלו בני הזוג ואשר הוחזרה הלכה למעשה בחלקה הגדול אף היא על ידי העברות בנקאיות מחשבון אבי הבעל לחשבון הבעל עצמו ומשם לבנק

ביום י"ד תמוז ס"ד הגיש הבעל לפתע בקשה דחופה לקביעת מועד מייד ל"סג"פ, ולא הזכיר דבר מתנאיו הנז', ביה"ד אכן קבע מועד מייד עוד בתקופת הפגרא, במועד הגט הופיעו בני הזוג בלויית ב"כ האישה וביה"ד החל בסה"ג כרגיל, בביטול מודעות ותנאים וכו' תוך שיתוף פעולה מלא מצד הבעל, שהוסבר לו היטב ביטול כל הסייגים מודעות ותנאים, אולם ברגע האחרון עם מסירתו את הגט לידי האישה והחרה החזיק אחר הרב מסדר הגט, ותוך כדי אמירתו הרי זה גיטך והרי את מותרת לכל אדם ועם מסירת הגט, הוסיף "בתנאי" והגיש נייר עליו היו רשומים תנאיו שמכבר, דהיינו שחזר והטיל תנאי בתוקף חלות הגט. והוסיף דברי התגררות לעבר האישה, השטאה זו באשה, ובמקרה זה גם בביה"ד עצמו, גרמה כאב, זעם וסערה באולם ביה"ד. בשוך הסערה התעשת ביה"ד ואב ביה"ד הביע דעתו לפיה:

יש מקום בהלכה לומר כי מעשה הגט קיים והתנאים בטלים, הואיל ולא התקיימו משפטי התנאים. אולם לחומר ענין התרת אשת איש לעלמא, והיות ויש שיטות אחרות החולקות בכך, ואין גט זה יוצא מידי ספק גט לפחות, אשר במקרה זה הדין נותן שיש לכופ את הבעל ליתן גט נוסף כשר ללא כל תנאי - ראה שו"ע אבהע"ז סוף סימן קנ"ד סעיף כ"א ברמ"א ועוד אחרונים - אי לזאת, יש לכופ את הבעל בכל אמצעי הכפיה ליתן גט נוסף כשר ללא כל תנאי.

חברי בית הדין נחלקו עליו, כאשר: לדעת דיין אחד: א. הגט שניתן בתנאי שיש בו ממשות - כמובן אם האישה תקיים את התנאי. אחרת אין לסמוך על גט זה והאישה אסורה מן הדין להנשא. ב. אף שיש נטיה לפי טענותיה לחייב את הבעל בג"פ, אך הואיל והבעל הסכים להצעת המפשר שהופנו אליו מטעם בית הדין, והאישה היא שמסרבת, על כן אי אפשר לחייב את הבעל בג"פ, ועליהם להגיע להסכם. צודק כבוד הדיין דלעיל בדעתו - בספק גט שהיה מרצון הבעל אלא שארע בו פסול.

שונה נידון דידן, שהבעל לא הסכים לתת גט בלי תנאי, לכן אין לכופו לגרש. לדעת דיין השני:

יש לגט שניתן על ידי הבעל תוקף גט בתנאי, וכל עוד האישה לא תקיים תנאיו אסורה היא לעלמא.

תיק מס' 2-25-032457178

ניתן ביום י"ד אלול תשס"ד (31.8.04)

הופיעו: טו"ר רעות גיאת "יד לאשה" (לאשה)

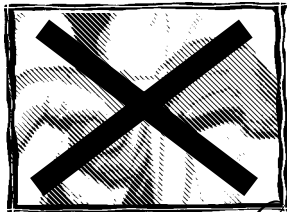
הערה:

ארגון "יד לאשה" הגיש תלונה לנציבת תלונות הציבור על שופטים, על דברי הביקורת בפסה"ד. התלונה נמצאה מוצדקת ובין היתר נקבע כי, "מן הבירור מסתבר כי בית הדין התנה את קבלת הגט בכך שאשה תסכים לביטול החלטות בית המשפט לענייני משפחה בדבר הסדרי הראיה של הילדים, בהן נקבע בין היתר, שביקורי האב אצל ילדיו יעשו בפיקוח פקידת סעד בלבד. בהסכם הפשרה שגובש על ידי היועץ המשפטי של הנהלת בית הדין, הרב שמעון יעקובי, נקבע, שעניין הסדרי הראיה יועברו לסמכות ולדיון מחודש בבית הדין הרבני. הסכם הפשרה המוצעת כלל גם את דרישת הבעל "שמיד בסמוך לאחר הגט, הוא יקבל את הילדים לביקור אצלו בלי פיקוח של עובדות סוציאליות". האשה לא הסכימה להצעה זו, אף שיתכן כי אילו הסכימה הייתה מקבלת גט. אין לזקוף לחובתה את העובדה שהיא עומדת על זכותה להתדיין בנושא הסדרי הראיה של ילדיה בבית המשפט לענייני משפחה אשר כבר קבלו החלטות בנידון. במצב דברים זה לא היתה הצדקה בדברי הביקורת הקשים שהוטחו על ידי בית הדין בטוענת הרבנית ובארגון יד לאשה."

למדרור זה ראו גם פסק דיין 2

פסק דין זה ולוונטי גם למדור עילות גירושין

למדור זה דאו גם פסק דין 3.

קטנות קידושין

6. ביטול קידושה של אשה אשר איננה יכולה לקבל גט מבעלה מחוסר ההכרה, זאת תוך הסתמכות על העובדה כי עדי הקידושין היו עדים פסולים.

בית הדין הרבני :

הרב שלמה משה עמר -
הראשון לציון ונשיא ביה"ד הגדול
הרב עזרא בר-שלום - חבר ביה"ד הגדול
הרב ציון בוארון - אב"ד פתח-תקוה

העובדות:

זמן קצר לאחר הנישואין גילתה האשה כי בעלה לוקה במחלת נפש שגרמה לו לנהוג באלימות קשה כלפי האשה והילדים, עד כדי סכנת חיים. הבעל אף אושפז בבית חולים לחולי נפש. האשה פתחה בראשית שנות התשעים תיק גירושין אולם התיק נסגר עקב תביעת הבעל לשלום בית. בשנת 1998 פתחה האשה תיק גירושין נוסף, ובינתיים התלוננה במטרה על אלימותו של הבעל כלפיה. הבעל נעצר וניסה להתאבד בתליה. חייו ניצלו אך גזע מוחו נפגע וברור שלא יחזור להכרה לעולם. לאחר שכמעט נואשה הגיעה האשה, בסיועה של באת כוחה, לרב שאר ישוב כהן אשר כתב בשנת תשס"ב "הצעה לפסק דין". הצעה זו עומדת בבסיס פסק הדין דלהלן שכתב הרב בוארון, תוך שהוא מציין כי הדברים נכתבים "בקצרה".

שנתן על דעת כך שהאשה לא תביא להרס הנישואין.

נימוקים נוספים של הרב מלכא: גם אם הכספים שנתן אבי הבעל לא ניתנו כהלוואה אלא כמתנה, הרי שהכספים שניתנו על ידי אבי הבעל ניתנו כמתנה לבעל עצמו ועל כן אינם ברי איזון לפי סעיף 5(א)(1) לחוק יחסי ממון, ובפרט כשההסכם לרכישת הדירה נעשה לפני הנישואין על ידי אבי הבעל. העובדה שחווה הרכישה כלל גם את האשה אינו ראייה לכך שאבי הבעל נתן מתנה גם לאשה.

גם אם יש לאזן את הדירה, הרי שבנסיבות הענין יש לאזנה לפי סעיף 8 לחוק יחסי ממון. הדין מביא מדבריו של השופט זוסמן שעמד בראש הוועדה שהכינה את התשתית לחוק יחסי ממון לפיהם הנסיבות שבהן ניתן להפעיל את סעיף 8 לחוק כוללות נסיבות מיוחדות לעשיית צדק בנסיבות הענין, ואף מציין כי ספרי משפט שונים, כגון של שיפמן וטדסקי, מציינים כי אשמת בן הזוג בפירוק הנישואין היא "נסיבה מיוחדת" העשויה לאפשר חלוקת לא שיוויונית של הרכוש, וכך במקרה שהנכסים נצברו על ידי אחד מבני הזוג בעוד בן הזוג השני לא מילא את תפקידיו המשפחתיים וכאשר היה ניהול חשבונות בנק נפרדים. עד כאן דברי הרב מלכא.

לאור כל האמור פוסק ביה"ד כי הרכוש של בני הזוג יחולק לפי ההשקעה בפועל. היות והבעל לא דרש כי כל הדירה תעבור אליו, קובע ביה"ד כי יש למכרה. התמורה תשמש להחזר חוב המשכנתא ומהיתרה יקבל הבעל את החזר חובותיו ודבריו בסכום של 80,000 דולר, וכן החזר של 35,000 דולר שהיו שלו מלפני הנישואין. לאחר מכן היתרה תחולק בין בני הזוג שווה בשווה, תכולת הדירה תחולק שווה בשווה, המכונית תחולק לפי ההשקעה במכונית, ומעבר לכך לאשה אין כל זכויות בשאר הרכוש של הבעל לרבות העסק המשפחתי. הזכויות המגיעות לבני הזוג ממקומות עבודתם תשארנה למי שעל שמו הן רשומות והכספים שבבנק יחולקו בהתאם לרישום הבעלות בחשבון. האשה שהתגררה בדירה מאז הגירושין חייבת בכל הוצאות החזקת הדירה שהיו בתקופה זו וכן חייבת לשלם לבעל מחצית משכר הדירה על כל תקופה זו. במידה ושלמה את חלקו של הבעל במשכנתא מאז הגירושין, יקוזזו הסכומים בהתאם.

מהעברות הכספים מאביו אליו היו בגדר הלוואה ולא בגדר מתנה, והציג בפני בית הדין הרבני שטרי חוב בהתאם. הבעל דרש מבית הדין הרבני, לאור העובדה שלטענתו האשה זינתה תחתיו, לפסוק לפי סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון ולהורות על איזון משאבים לפי השקעות בני הזוג בדירה ולא בחלקים שווים בין בני הזוג. לאור הטענות בענין חלוקת הרכוש לפי סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון עקב בגידתה של האשה, ניהלו בני הזוג דיון הוכחות בפני בית הדין הרבני כדי לבחון האם האשה בגדה בבעלה.

פסק:

ראשית, דן ביה"ד בענין הבגידה וקובע כי הגיע למסקנה כי האשה לא חפצה בבעלה ועל כן חיפשה קרבתם של אנשים אחרים ואף אמרה לבעלה שזינתה תחתיו. האשה החליטה להתגרש אלא שרצתה לצאת עם רכוש רב ועל כן, מדין תורה, דינה כדין מורדת מאיס עלי שמחזירה לבעל כל מה שנתן לה, אולם נכסיה שלה שהכניסה לנישואין אינה מאבדת. על כן, על האשה להחזיר כל מה שקיבלה ולא מגיע לה כלום בזכויות הבעל ובפרט שעדיין הדירה לא נרשמה בטאבו. כמו כן, יש בתי דין שפוסקים שיש לחלק את הדירה לפי ההשקעה ברכישתה, אפילו כשהדירה רשומה בטאבו על שם שניהם ומקל וחומר כשהדירה טרם נרשמה.

כמו כן, פוסק בית הדין הרבני לפי סעיף 8(2) לחוק יחסי ממון היות ויש ראיות נסיבתיות חזקות לבגידת האשה עם שני אנשים שונים כמפורט על ידי ביה"ד הרבני. לאור הראיות לגבי התנהגות האשה מוצא ביה"ד כי מדובר באשה "עושה מעשה זמרי ומבקשת שכר כפנחס", שכן בהתנהגותה גרמה להרס הנישואין והיא מבקשת לצאת מהנישואין עם רכוש רב ומחצית הדירה וכן זכויות במניות של הבעל מלפני הנישואין אף שלא השקיעה בהם כמעט כלום. מקרה זה נכנס לגדר סעיף 8 לחוק יחסי ממון ועל כן יחולק הרכוש לפי ההשקעה בפועל ולא באופן שיוויוני, והאשה תקבל רק מחצית מתשלומי המשכנתא החודשיים השוטפים ששולמו במהלך הנישואין ותו לא, וזאת לא כולל את תשלומי המשכנתא ששולמו על ידי אבי הבעל באופן שתואר. לחילופין, היות והדירה מומנה בעיקר ע"י אבי הבעל והיות ולא נרשמה בטאבו, רשאי הבעל לחזור בו מהמתנה לפי סעיף 5(ג) לחוק המתנה. זהו מקרה של נסיבות מיוחדות היות ויש אומדנא

כ"פ

7. האם זכותה של אשה פרודה להמשיך בתהליך הפרייה חוץ גופית מזרעו של בעלה? האם זכאי הבעל למנוע את השתלת הביצית המופרית מזרעו?

בית הדין הרבני האזורי ירושלים:

הרב מתתיהו שרים – אב"ד
הרב אברהם כלאב – דיין
הרב ישראל יפרח – דיין

בית הדין הרבני הגדול:

הרב שלמה דיכובסקי – אב"ד
הרב שלמה בן שמעון – דיין
הרב אברהם שרמן – דיין

העובדות:

מדובר בבני זוג שנישאו כדת משה וישראל ב-1997. לבעל אלו נשואים שניים; מנשואיו הראשונים נולדו לו שלשה ילדים. לאשה אלו נשואין ראשונים, ואין לה ילדים. לאחר שהוברר לזוג שהאשה אינה יכולה להרות וללדת בדרך טבעית, הסכימו שניהם לעבור הליך של הפריית מבחנה חוץ גופית (I.V.F). לאחר שהאשה עברה תהליך רפואי קשה, מורכב ומכאיב, נשאבו מגופה ביציות שהופרו בזרע הבעל, ונעשו שני נסיונות, שלא צלחו, להשתילן ברחמה. כעבור כשנתיים חל משבר עמוק ביחסי בני הזוג – הבעל הגיש תביעת גירושין, והאשה בקשה שלום בית. לדברי הבעל זמן קצר לאחר הנשואין פרצו סכסוכים ביניהם. ביה"ד דחה את תביעת הגירושין וגם לא המליץ על גירושין. הבעל תבע, במסגרת תביעת הגירושין, שיוצא צו כנגד האשה שימנע ממנה להמשיך את תהליך ההפרייה ולהשתיל ברחמה ביצית מופרית בזרעו, ושיררה להשמיד את

לשיקול ההלכתי יש לצרף את דעתם של רוב הראשונים, כפי שמביא אותה בעל 'לחם משנה', לפיה הגורם החשוב הוא כוונת העד להעיד, ואם עד מתכוון להעיד ונמצא פסול הרי עדות שבטלה מקצה בטלה כולה, ובכללה בטלה אף עדותם של האנשים שלא נתכוונו להעיד אלא רק לראות.

יש להדגיש כי הרב עובדיה יוסף כבר דן בשיטת הסמ"ע לפיה אין עד נפסל בעבירה עד שיהיה מודע לכך שהוא מבצע עבירה ושהוא נפסל בכך לעדות, והראה כי עבירה של חילול שבת בפרהסיא היא עבירה שגם הסמ"ע יודה בכך שמבצעה הוא פסול. מן הסתם, הסמ"ע גם לא היה מודע לפסיקתו של מהרש"ם שקבע כי לפי דעת כל גדולי הדור עדותם של אנוסי ספרד בטלה, "אעפ"י שגדלו על טעות אבותיהם ואעפ"י שבודאי אינם יודעים מאומה מפסולותם לעדות". ספק קל נוסף שיש להוסיף הוא "שהמדובר בעולים מרוסיא אשר נתערבו בהם גויים במזיד או בשוגג כידוע, ושאף על פי דכאן בארץ אמרינן כל דפריש מרובא פריש מ"מ קיים עדיין ספק, ויש לצרף לסניף דשמה הבעל הוא מאחד מהן". מכל הטעמים נראה "להתיר את האשה לעלמא והואיל והוא שעת הדחק של עיגון ממש".

יש לדון במשמעות עובדת היותה של האשה מוחזקת להיות אשת-איש עד עתה והיותה אם לילדים. נראה שאין חזקה כזו בדורנו אלא באנשים חרדים, משום שבדורנו שכיחים נישואי תערובת ונישואין אזרחיים ובפרט שכאן אנו עוסקים בעולים מרוסיא שאצלם הדבר נפוץ. וכבר מצאנו בתלמוד שאשה שנתקדשה קידושי טעות יוצאת מבעלה ללא גט "אפילו בנה מורכב על כתפה", כלומר לא חוששים לחזקת אשת-איש. שלושת חברי בית הדין כותבים: "אחר העיון במכלול החומר שבתיק מגיעים למסקנה שהקידושין והנישואין של... הם בטלים מעיקרן, והגב' הנ"ל רשאית להנשא לאחר כדמו". את מעמדה יש לשנות מנשואה לפנויה".

הערה: פסה"ד של הרב בוארון מסתיים בכך ש"הואיל ומדובר בענין חמור של ביטול קידושין צריך שיסכים לזה גדול הדור מרן ר' עובדיה נר"ו". הרב עובדיה יוסף אכן הוסיף את הסכמתו "להתיר את האשה בלא גט, כאן שהוא מקום עיגון".

תיק מס' 1-64-105293
ניתן ביום כ"ה תשרי תשס"ה (10.10.04)
הופיעו: טו"ר רבקה לוביץ' - י"ד לאשה' (לאשה)

למדור זה דאו גם פסק דין 3.

מדובר במקרה בו אחד מעדי הקידושין הוא מחלל שבת בפרהסיא, דבר זה עולה מעדותו בביה"ד ומעדותם של עדים כשרים שהעידו זאת עליו. יש לדון בשאלה האם יש לחשוש שמלבדו היו בין הנוכחים בעת הקידושין שני עדים כשרים, והם אינם נפסלים בשל דין 'נמצא אחד מהם קרוב או פסול', דין אשר קובע כי בקבוצה של עדים מספיק שיהיה עד אחד פסול כדי שתפסל כל שאר הקבוצה. הגדרתו של דין זה שנויה במחלוקת ראשונים, אך לנידונו חשובה העובדה כי הרב שערך את החופה העיד שהוא נוהג לייחד את עדי הקידושין מבין שאר הנוכחים בטקס, וזאת משום הבעיה של עדים פסולים המצויים בין הנוכחים. לאור זאת, יש להפעיל את דינו של מהר"י וייל (שו"ת, סי' ז) אשר למד מהרא"ש כי בכזה מקרה "כוונתם שהעדים שיחדו יהיו העדים ולא האחרים... דהמזמין את עדי הרי הוציא את כל האחרים מכלל העדות". דין זה שנוי במחלוקת אחרונים, אך מרביתם (מהרש"ך, מהרי"ט ואחרים) פסקו כמהר"י וייל, וכך פסקו כמה מפוסקי זמננו (הרב עובדיה יוסף, הרב ולדנברג, הרב משאש). אמנם, ישנם ראשונים ואחרונים (רשב"א, ר"ן ורדב"ז) אשר מדבריהם עולה כי אפילו אם זימנו את העדים, אין בכך כדי לפסול את שאר הנוכחים בטקס מלהעיד, ויש לחשוש לדבריהם. ניתן אולי לומר כי הם מדברים במקרה בו העדים זימנו ע"י אחרים ואילו מהר"י וייל מדבר במקרה בו החתן זימן את העדים וממילא עניין זה, כמו תנאים אחרים בקידושין, תלוי רק בדעתו ואין משמעות לקיומם של עדים נוספים בטקס, וצריך עיון. מכל מקום, יש לומר כי אנו מצויים במקום בו ישנם שני ספקות. הספק הראשון הוא בשאלה האם ההלכה נפסקת כמהר"י וייל (ואז יש לפנינו רק עד כשר אחד) או שמא לא. גם אם ההלכה לא כמותו, עדיין ישנו ספק שני במציאות: יתכן וגם בין שאר הנוכחים לא מצוי עד כשר, וזאת משום שהיה מדובר בטקס שנערך בבית ומטבע הדברים המוזמנים היו קרובי משפחה ומחללי שבת, שהרי לא מדובר כאן במשפחה של שומרי תורה ומצוות. ספק כזה במציאותם של עדים כשרים בקידושין, וממילא להיותם של הקידושין תקפים, מביא לכך שאנו מעמידים את האשה על חזקתה, כלומר חזקה שהיא עדיין פנויה מן התורה, וזאת אף למי שחולק על מהר"י וייל.

הביציות המופרות. האשה טוענת כי בשל גילה אין לה סיכוי רב להרות בעתיד.

✂ נפסק:

ביה"ד הרבני האזורי:

יש לדון בטענה כי קיימת שותפות בין הבעל והאשה. לכאורה מדובר בשותפות שמשמעה יצירת עובר ולפי ההלכה בשותפות שנקבע זמן לפקיעתה, במקרה זה לידת העובר, אינו יכול אחד השותפים לחזור בו. אלא שההלכה גם דורשת כי שותפות בלתי תיווצר באמצעות מעשה קניין, ועל כן יש לדון האם במקרה דנן מדובר בדבר שקנין מועיל בו. הרי אין אפשרות לבצע קניין באדם יהודי, לקנותו או למכרו, וכך גם בעובר. כלומר, עובר אינו חפץ שניתן להקנותו וממילא איננו מושא לשותפות מחייבת. לכן יש גם לדחות את טענת חיובו של הבעל מדין 'פועל', כלומר שכשם שפועל מחוייב לבצע פעולה מסויימת כך גם הבעל התחייב להפרות את הביצית. דין זה יכול אולי לחול על רופא שהתחייב לבצע פעולות כדי שיווצר העובר, אך לגבי הבעל לא מדובר בהתחייבות לפעולה אלא בהתחייבות להולדת בן, ועל זה אין קניין מועיל. גם אין להשוות התחייבות זו להתחייבותו של ערב. הולדת עובר איננה ענין ממוני ודיני הפועל והערב אינם רלוונטיים לגביה.

הבעל החוזר בו לא יחשב 'מחוסר אמנה' (ביטוי המגדיר מוסרית את מי שחוזר בו מהתחייבותו) משום שעל פי התלמוד מותר לאדם לחזור בו מהתחייבות לתת מתנה גדולה. במקרה זה, ברור שמדובר בהוצאות מרובות לגידול הילד, מה גם שהילד יגדל ללא אביו. מצד שני, אולי תוכל האשה לתבעו על הצער שגרמה לה התחייבותו. יתכן שאף היה ראוי שבשל הנסיבות המיוחדות ניתן היה להשוות מקרה זה להתחייבות של אדם לעזור לעני, אשר ההלכה מחייבת אותו לעמוד בדיבורו. אלא שאם כך, מדובר בנדר שניתן להתיר אותו, מה גם שהנדר, כביכול, נעשה על דעת כך שהילד יגדל אצל אביו ואמו ולא אצל אמו בלבד. ביה"ד דוחה גם את הטענה כי בעל מחוייב לסייע לאשתו להוליד ילדים ממנו. אילו היתה חובה כזו לא היינו זקוקים לתביעת האשה: "בעינא חוטרא לידה ומרא לקבורה". ברור שחובה כזו גם איננה קשורה לחובת העונה וכל שכן שאין בעל מחוייב לפעול בצורה לא

טבעית כדי שאשתו תוליד.

לכן יש לקבוע כי הבעל יכול לחזור בו. עם זאת, מצוה עליו לעזור לאשתו שסבלה רבות בשל רצונה לילד ואשר אין לה סיכוי רב להרות מאדם אחר. לכן, אם תתחייב לפרנס לבדה עד גיל 18 את הולד שיוולד, נראה שיש ללחוץ על האיש שיסכים להפריה. אך אין לכופו, שאין כופין על מצות עשה שמתן שכרה בצידה.

ביה"ד הרבני הגדול:

דעת הרוב - הרב שרמן:

יש כמה מישורים עליהם יש לדון, ומהם עולה כי יש לדחות את ערעורה של האשה:

א. מישור השותפות - עניין זה נידון בפסיקת בית הדין האזורי. נראה שיש לקבל את טענת הבעל המסתמך על דבריו של הרב ישראלי בפרשת נחמני. לפי דברים אלה, כאשר ישנה אומדנא מוכחת שהבעל לא התכוון לכך ש'השותפות' תתקיים במקרה של שינוי נסיבות - כאשר לא חיים בני הזוג יחדיו - אזי באמת אין לה תוקף. יש להוסיף שבבסיס הסכמתם מצויה ההנחה שהילד יגדל במסגרת התא המשפחתי, ואם תא זה מתפרק אזי בטלה ההסכמה, ואם מטרה בסיסית של השותפות אינה יכולה להתקיים, אזי אין לה תוקף. הרב מדגיש כי אין הדבר משתנה גם במקרה שבו ההסכמה לתהליך ההפריה ניתנה לאחר שכבר החלו סכסוכים בין בני הזוג. טבעי הוא שישנם סכסוכים בתא המשפחתי ועדיין בני הזוג מניחים שהקשר לא יתפרק.

הרב דוחה את הטענה שעלה בבית הדין האזורי, לפיו עובר איננו מושא לקניין ולשותפות. גם הרב ישראלי בפרשת נחמני וגם פוסקים אחרים סוברים שתתכן בעלות של הבעל או האשה על ביצית מופרית וכן תתכן שותפות בה. הכלל ההלכתי לפיו אין לאדם בעלות על גופו משמעו שאסור לאדם לחבול בעצמו ללא סיבה, אך אין הוא מתייחס למקרה בו אדם משתמש בגופו למטרות חיוביות. על כן, אין הוא רלוונטי לענייננו בו מדובר בשותפות שמטרתה קיום מצוה, ועל כן היא שותפות תקפה. ניתן אף להוכיח שלשם יצירתה של שותפות זו אין צורך במעשה קניין משום שיש כאן גמירות דעת מלאה לגבי תוכנה.

על כן, רשאי הבעל להסתמך על דיני השותפות והבעלות כאשר הוא בא ומתנגד להמשך התהליך, משום שהביציות המופרות שייכות גם לו.

ב. מישור השותפות המיוחדת שקיימת בין בעל ואשתו - האשה טענה שבעלה מחוייב לסייע לה ללדת ילד. כבר נפסק בעבר שהאשה איננה חייבת להשמיע במפורש את הטעון "בעינא חוטרא לידה ומרא לקבורה" אלא מספיק שתאמר שרצונה בילד. נכון הוא שטענה כזו יכולה להביא לחיוב הבעל בגט, אך כאן אין היא רלוונטית שהרי לא קיימת במסגרת חובות הנישואין חובה על הבעל לסייע לאשתו ללדת. אילו היתה חובה כזו לא היינו זקוקים לתביעת האשה: "בעינא" וכו'. יש להבחין בין חובת הבעל לגרש את אשתו במקרה בו אין הוא יכול להוליד, זאת משום שהסכמת האשה לנישואין היתה על דעת זה שיהיו לה ילדים, לבין העובדה שלא קיימת שום חובה על הבעל למלא את שאיפת אשתו לילדים במסגרת חייהם המשותפים. קל וחומר שאין לחייב את הבעל לסייע להולדת ילדים בצורה לא טבעית. הרב מדגיש כי למרות שאין חובה כזו על הבעל, הרי שלאשה קיימת חובה לסייע לבעלה לקיים במסגרת הנישואין את מצוות פרו ורבו. עם זאת, החיוב חל רק על הריון טבעי ואין על האשה (וגם על הגבר) חובה לקיים את המצוה באופנים לא טבעיים.

ג. מישור גמילות החסד: סיוע לאשה הרוצה פרי בטן - כדי לבחון את עמדת ביה"ד האזורי שפנה לבעל והורה לו לסייע לאשה במישור גמילות החסד עלינו לבחון את עמדת ההלכה בנוגע לתהליך של הפריה חוץ גופית. יש לומר כי ביה"ד האזורי שקל רק את טובתה של האשה אך לא את טובת הילד שיוולד למשפחה חד הורית. למרות זאת, טענה האשה שעקרון טובת הילד כן קיים גם בתביעתה, וזאת משום שאם יופסק תהליך ההפריה למעשה תגזר כליה על העובר וטובתו דורשת את המשך התהליך. טענתה מסתמכת על הדין לפיו יש לחלל שבת כדי להציל עובר, ואפילו בשלבים מוקדמים ביותר של ההריון. הרב מנסה להפריך ראייה זו וטוען כי ההיתר לחלל שבת להצלת חיי עובר נובע מהנחה לפיה אותו עובר יולד לחיי תורה ומצוות, כלומר בהצלחתו יש לשקול את הדרך בה יחיה את חייו בהמשך.

גם כאן יש לשקול שיקול זה ולומר שעדיף לילד שלא להוולד למשפחה חד הורית ומזרעו של אב שלא חפץ בו ושלא יגדלו לשם הגשמת ייעודו הרוחני בתורה ובמצוות. לא נכון הוא לגמול חסד עם האשה באמצעות מעשה הגומל עם הילוד רע ולא טוב.

ד. מישור האיסור וההיתר: שאלת מעמדה ההלכתי של הפריה חוץ גופית - הבעל טוען שכיום הוא מודע לדעתו של הרב ולדנברג אשר פסק כי אין להחיר בשום מקרה הפריה חוץ גופית, ואין הוא רוצה להכנס לחשש עבירה. אכן, לאור דברי הרב ולדנברג ולאור דברי פוסקים אחרים יש לחשוש לכך שהפריה מבחנה אסורות משום שיש בהן ספק שמא ביצית האשה מופרית מזרעו של גבר שאינו בעלה או שמא מושלת ברחמה של אשה ביצית של זוג אחר וכדומה. לאור דברים אלה ספק אם יכול ביה"ד להמליץ לבעל לגמול חסד עם האשה כאשר קיים חשש של פגיעה בשלמות ובטוהר היחס של בית ישראל.

דעת המיעוט - הרב דיכובסקי:

קיימת מחלוקת ראשונים בשאלה האם עוברים ברחם אמם שייכים בלעדית לאביהם או שמא יש גם לאמם בעלות משותפת עליהם. הרמב"ן בשמות כ"א כ"ב מביא שתי עמדות. לפי העמדה הראשונה עובר שייך לאב בלבד ולכן הוא מקבל את תשלום הנזק ממי שגרם להפלתו (עיינו בתורה שם). לפי העמדה השנייה אין להורים בעלות כלל על העובר וממילא אין מדובר כלל בתשלום נזק, "כי מי יודע אם יצליח [העובר]", אלא בתשלום קנס.

לפי העמדה השנייה ברור שאין להורים בעלות כלל על ביציות מופרות שהן אפילו בדרגת התפתחות נמוכה מזו של עובר. ישנם גם מקורות אחרים בהלכה מהם נלמד על הבדל בין עובר ובין ביצית ועל כך שלא ניתן להגדיר בעלות של אף אחד מן ההורים על ביצית. אם לאף צד אין בעלות, הרי שאף צד אינו יכול לעכב את המשך תהליך ההפריה ולכן אין לקבל את התנגדותו של הבעל. נכון הוא שנוצר מצב מוזר לפיו בהמשך התהליך, כאשר יוצר העובר ברחם אמו, תהיה עליו (לפי העמדה הראשונה ברמב"ן) בעלות לאביו, בעלות שכרגע אין לו על הביצית המופרית, אך זהו חידושה של תורה.

על כן יש להורות לבית החולים להמשיך בתהליך ולא לשעות להתנגדות של אחד בני הזוג.

דעת הרוב - הרב בן שמעון:

דברי הרמב"ן בהם עושה שימוש הרב דיכובסקי אינם מלמדים כלל את מה שרצה להסיק מהם. להפך, ניתן להראות מכמה מקורות כי העובר ברחם אמו דוקא נמצא בבעלותה. אלא שבעלות זו קיימת על עובר שאמו מגדלתו ברחמה וברור שבכזה מקרה לא יכול בעלה לדרוש שתפיל אותו. אולם אין לאשה כל בעלות על ביצית שעדיין לא הושלתה בה, גם אם לשם הפרייה עברה תהליך מכאיב.

החלת דין השותפות על הביצית איננה אפשרית. שותפות יכולה לחול רק על דברים שיש להם שווי מסויים, אך לזרע וביצית אין כל שווי כשהם לבדם וגם כשהם ביחד אין להם שווי ללא הטיפול הרפואי. אילו היינו מחילים כאן את דיני השותפות היינו צריכים לומר שגם הרופא המטפל הוא שותף בבעלות למי שסובר כי 'אומן קונה בשבח כלי'.

הרב מסכים לחששות של הרב ולדנברג שמביא הרב שרמן ומוסיף כי אין מקום להמליץ לבעל להסכים על המשך הטיפול גם משום שאסור לנו ליצור מצב בו לאחר גירושיהם יהיה להם ילד משותף. זאת משום שאז ירצה האב לבקר את בנו אצל אשתו לשעבר, דבר שיביא בהכרח לפגישה ביניהם, ופגישה זו עלולה להביא לידי חטא. הלכה מפורשת היא שאסור לאדם ליצור קשרים עסקיים או אחרים עם גרושתו משום שהם עלולים להגיע לידי קרבה אסורה, וברור שעל ביה"ד להמנע מלהמליץ לו להגיע למצב כזה. על כן, יש לדחות את הערעור ואף להסתייג מהמלצת ביה"ד האזורי ללחוץ על הבעל שיסכים לתביעת אשתו.

באזורי: תיק מס' 1-21-4063
ניתן ביום כ"ג אייר תש"ס (28.5.00)
בגדול: תיק מס' 1-21-3797
ניתן ביום ה' כסלו תשס"ב (20.11.01)

הערה: לדעתו המלאה של הרב שרמן ראו מאמרו: "הפריה חוץ-גופית אצל זוג פרוד", תחומין כב (תשס"ב) 392.